

Bazı Türk ve Anglosakson Üniversitelerinde Felsefe Programları Ders İsimleri ve İçerikleri Arasında Bir Karşılaştırma*

A Comparison between Philosophy Schedules Course Names and Their Content in Some Turkish and Anglosaxon Universities

Nurhayat Ç. AKÇETİN** Sebahattin ÇEVİKBAŞ***
Eyüp AKÇETİN****

Received: 11 June 2018

Review Article

Accepted: 28 November 2018

ABSTRACT: The concepts that best describe the last half of the 20th century and the 21st century are knowledge-based concepts such as information, information technology and communication. The most important stage of the information production process is the questioned the concept of information with the right methods. Unlike other fields of knowledge, Philosophy is a discipline that inquires, confirms and produces knowledge. This difference makes the course curriculum in the philosophy departments more important. For this reason, it is necessary that the curriculums of the philosophy departments of universities are created in accordance with the requirements of the information age. In this study, the contents of the lectures of 100 universities were compared. 52 of these universities are Anglo-Saxon and 48 are Turkish universities. In this study text mining is used in data mining methods. Thus, it was aimed to contribute to the development of the course content model in world standards in order to increase the education and training quality of the departments of philosophy. The main purpose of this work is to make use of the common wisdom of scientists working in the best universities in the world. Contribution of the work is determining the current situation in Turkey and philosophy course content and to meet world standards.

Keywords: department of philosophy course contents, comparison of Turkish and Anglo-Saxon universities, data mining, text mining.

ÖZ: 20. yüzyılın son yarısı ile 21. yüzyılı en iyi karakterize eden kavramlar bilgi, bilgi teknolojileri ve iletişim gibi bilgiyi esas alan kavramlardır. Bilgi üretim sürecinin en önemli aşaması da bilgi kavramının doğru metotlar ile sorgulanmasıdır. Diğer bilgi alanlarından farklı olarak Felsefe hem bilgiyi sorgulayan hem doğrulayan hem de üreten bir disiplindir. Bu farklılık felsefe bölümlerindeki ders müfredatının oluşturulmasını daha da önemli hale getirmektedir. Bu nedenle üniversitelerin felsefe bölümlerindeki ders müfredatlarının bilgi çağının imkân ve gereklerine uygun olarak oluşturulması gereklidir. Bu çalışma kapsamında 52'si Anglosakson ve 48'i Türk üniversitesi olmak üzere toplam 100 üniversitenin ders içeriği kıyaslanmıştır. Bu çalışmada veri madenciliği yöntemlerinden metin madenciliği kullanılmıştır. Böylece felsefe bölümlerinin eğitim-öğretim kalitesinin artırılması için dünya standartlarında ders içeriği modelinin geliştirilmesine katkı sunmak amaçlanmıştır. Bu konuda dünyanın en iyi üniversitelerinin ders programları ile ülkemizdeki felsefe programlarının ders programları arasında bir karşılaştırma yaparak felsefe programlarımızın durumunu ortaya koymak çalışmanın amacıdır. Çalışmanın katkısı; Türkiye'deki felsefe programlarının mevcut durumunu ortaya koyarak Dünya standartlarında felsefe ders programlarını tanımlayan bir çerçevenin oluşturulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: felsefe bölümü ders programları, Türk ve Anglosakson üniversitelerinin kıyaslanması, veri madenciliği, metin madenciliği.

* This study was done by utilizing the project supported by Muğla Sıtkı Koçman University Scientific Research Projects Coordination Unit with project number 17/182.

** Asst. Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla, Turkey, nurhayatakectin@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3958-7542>

*** Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla, Turkey, cevikbas@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2062-5924>

**** Corresponding Author: Assoc. Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla, Turkey, eyup.akcetin@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7232-2154>

Citation Information

Akçetin, N. Ç., Çevikbaş, S., & Akçetin, E. (2019). Felsefe programları ders isimleri ve içerikleri arasında bir karşılaştırma. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 12(2), 601-634.

Giriş

İnsan(lık) tarihinin gelişimi ve dönüşümü içerisinde toplumlar, çok önemli kırılma ve kopuşlarla günümüze kadar gelmişlerdir. Bu kırılma ve kopuşların öne çıkanları ve iz bırakanları, avcılık ve toplayıcılıktan toprağın işlenmesine geçiş, toprağın işlenmesinde kullanılan insan gücünün yerine makine gücünün kullanılmasına geçiş, makine gücünün yerine 20. yüzyılın son yarısından başlayan ve giderek yaygınlaşan bir şekilde her türden sosyo-ekonomik faaliyetin bilgi iletişim teknolojileriyle gerçekleştirilmesi olarak belirlenebilir. Bu kırılma ve kopuşlar, insanlık tarihinde yaşanan çok keskin değişim ve dönüşümleri ifade ederler. Ortaya çıktığı toplumdan başlayıp zamanla tüm insanlığın yaşamını belirleme kapasitesine sahip olan bu kırılma ve kopuşlar, çağları ve toplumları niteleyecek kadar belirleyici olmuşlardır. Buna göre toplumlar, sırasıyla tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu olarak; bu dönemler de sırasıyla tarım çağı, sanayi çağı bilgi çağı olarak adlandırılır. Bu adlandırma günümüz toplumları için bilgi iletişim toplumu ve bilgi-iletişim teknolojileri çağı olarak ifade edilebilir.

Bir insanı diğer insandan üstün yapan en temel şey almış olduğu eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bütünü içerisinde elde ettiği bilgi, beceri ve kazanımlarıdır. Bu tarz insan yetiştirme, sanayi devrimi sonrasında hız kazanmış, 19. ve 20. yüzyılda toplumların öncelikli hedefi haline gelmiş, çağımızda da yeni boyutlar ve araçlarla sürdürülmektedir. Bir toplumda yetişmiş nitelikli insan sayısı hem o toplumun gelişmişliğini hem de diğer toplumlardan üstünlüğünü gösterir. Bu nedenle, bilgi toplumlarını diğer toplumlardan ayıran en karakteristik nitelik yetiştirdiği “kaliteli insan” sayısıdır. Bilgi-iletişim toplumu, her türlü faaliyetini bilgi ve iletişim araçlarının kullanımıyla gerçekleştiren ve bu amaçla bilgi, teknoloji ve uygulama üreten toplumdur. Bilgi-iletişim toplumlarının başarılarının temelinde kaliteli eğitim ile yetiştirilmiş nitelikli insan vardır.

“Bilen özne ile bilinen nesne arasında kurulan ilişkinin ürünü/çıktısı” olan bilgi, insanın kullanmak üzere ürettiği bir araçtır. Eğer bilgi asimetrisi söz konusu olur ise, bilgi özneye, insan ise nesneye dönüşebilmektedir. Yani üretilen bilgi, bilgiyi üretenleri (özneleri/insanı) tahakküm altına almaktadır. Bu nedenle, bilgi-iletişim teknolojileri çağında/dijital çağda bilgiyi üreten toplumlar diğer toplumları tahakküm(leri) altına almaktadırlar.

Günümüzde bilgi artık kendinde bir değer olmaktan çıkmıştır. Bilgi daha ziyade makine dillerine uygunluğuna ve işlevselliğe bağlı olarak bir değer ve anlam kazanmıştır. Eğer bilgi makine dillerine uygunluğuna göre bir değer ve anlama sahipse, bu da söz konusu makinelerle girme hakkına sahip olanların bilgi üzerinde yegâne otorite olduğunu gösterir. Öyleyse bilgi, bir zengin oyunu ya da bir iktidar oyunu haline gelmiştir. Öznesinden kopmuş ve sömürüye açık bir meta haline gelmiş olan bilgi, küresel sermayedarların yayında, otorite sahipleri tarafından da iktidarlarını büyütmeleri için kullanılan bir araç haline dönüşmüştür.

Farklı toplumlarda farklı düzeylerde bile olsa, bu yozlaşma ve bayağılaşma toplumlardaki her kurumu etkisi altına almıştır. Bir toplumda üniversiteler mevcut durumdaki yozlaşma ve bayağılaşmayı engelleyebilecek en önemli kurumlardır. Bilgi ve dijital teknoloji kullanma ve uygulamalarının yukarıdaki türden her alana sirayet eden olumsuz yönleri Yükseköğretimlerde benimsenen/uygulanan eğitim ve eğitim

programlarıyla/müfredatlarıyla ortadan kaldırılabilir. Ne var ki, kurumlardaki yozlaşmadan üniversiteler de kendi payına düşeni almıştır. Üniversiteler bugün bilginin statüsünde meydana gelen değişikliklerin en iyi görebileceği yerlerden biri olarak karşımıza çıkıyor. Günümüzde makineleşme ya da bilginin veri tabanlarına yüklenmesi, üniversitelerdeki disiplinleri olduğu kadar araştırmacı ve akademisyenleri de etkilemiştir. Bilgi çağında artık üniversite teorik bilginin merkezi değil, işlevsellik mantığına uygun yeteneklerin geliştirildiği ve çalışmaların yapıldığı bir merkez haline gelmiştir. Bu bağlamda, mühendislik, teknoloji, iletişim ve genetik gibi ananlara çok önem verilmeye başlanmış ve bu alanlara ilişkin kalifiye elaman yetiştirme çabası içine girilmiştir. Finanse edilen disiplinler, aslında işlevsellik mantığına hizmet eden disiplinlerdir. Böyle bir anlayış, işlevsellik mantığına dayanmayan tarih, sosyoloji, edebiyat ve felsefe gibi çoğu sosyal disiplinin yok olmasına veya değerinin azalmasına sebep olmuştur.

Oysa bu alanlar, toplumsal yapının oluşmasında ve varlığını sürdürmesinde, temel insani değerlerin öğrenilmesi ve öğretilmesi bakımından son derece önemlidir. İnsanlığın büyük sorunları, çok çeşitli/farklı perspektiflerden elde edilen fikirlerle çözülebilmektedir. Bu durum felsefe eğitiminin önemini artırmaktadır. Çünkü insanlığın her alanda görülen yozlaşma ve bayağılaşması ancak felsefi temelde engellenebilir. Dolayısıyla kaliteli bir felsefe eğitimi insanlığı kurtaran son ada olabilir. Bu beklenti felsefe eğitimi/öğretiminin ciddiye alınmasını gerektirir.

Günümüz dünyasının her zamankinden daha çok ihtiyaç duyduğu adalet, barış, insan hakları, eşitlik, kardeşlik ve demokrasi gibi temel insani değerlerin kazandırılması, benimsenmesi ve içselleştirilmesinde İnsan Bilimleri ve Felsefe eğitiminin ayrı bir yeri vardır. Felsefe bütün kültürlerin ürünü, insanlığın ortak mirasıdır. İnsana ve onun düşüncesine değer veren bir alan olan felsefe, insan hakları ve demokrasi temelinde yeni ve yaratıcı düşüncelerin ortaya çıkmasına katkı sağlar. Felsefe, belli bir düşünme eğitimi perspektifinden hareketle, düşünmeyi disiplin altına alarak karşılaşılan sorunlar ile yüzleşmeyi, gündelik hayat da dâhil olmak üzere yaşamın her alanını sorgulamayı amaç edinir. Yaşanılan hayatı anlamlı kılmamanın, dünya sorunlarına duyarlı olmanın yolu, felsefeyi ciddiye almak, felsefi sorgulamayı alışkanlık haline getirmek, felsefeyi yaşamak ve yaşatmak, yani felsefe yapmaktan geçer.

Her alanda eğitim verme zorunluluğu olan üniversitelerin ders programlarının ve içeriklerinin doğru belirlenmesi günümüz dünyasında büyük önem arz etmektedir. Her zaman olduğu gibi, çağımızda da gelişmiş toplumların kendi felsefi jargonlarını kabul ettirdiklerini görürüz. Başka bir ifadeyle egemen kültür ve düşüncelerin diliyle konuşur ve düşünür hale geldiğimizi görürüz. Dolayısıyla toplumların bir bütün olarak gelişmişlik düzeylerini (sosyo-ekonomik, kültürel, insani vb. gelişmişlik düzeyleri) belirlemenin yollarından biri insani bilimler alanındaki kavram-düşünce birikimidir. Bu birikim de ancak felsefe yaparak sağlanabilir; aksi halde başka toplumların kavram ve düşünceleri/okumaları üzerinden düşünmeye zorlanırsınız. Bu nedenle felsefeyi, felsefe eğitimi, felsefe eğitiminin içeriğini/kapsamını çok farklı yönlerden sorgulamak gereklidir.

Çalışmanın Amacı ve Kısıtları

Günümüz dünyasında özgürlük, eşitlik, adalet, arkadaşlık, dostluk, erdem gibi kavramların önemi erozyona uğramıştır. Bu kavramlar, ağırlıklı olarak felsefe

programlarının ders isimleri ya da ders içeriklerini oluşturmaktadır. Bu, söz konusu aşınmanın nedeninin felsefe eğitimi programları ve program içerikleri olabileceğini göstermektedir. Felsefe eğitimi nasıl olmalı? Felsefe eğitiminin içeriği nasıl olmalı? Oldukça geniş kapsamlı olan bu sorulara birçok açıdan cevap verilebilir. Farklı değişkenlerle basitten karmaşığa doğru daha kapsamlı bir araştırma ile sonuçlandırılacak bir çalışmanın ilk aşamasını oluşturacak bu çalışmanın amacı; “Felsefe Gurme Raporundan” (Brogaard & Leiter, 2016) yola çıkarak dünyada en iyi Anglosakson üniversitelerin felsefe programlarının ders adları/içerikleri ile Türk üniversitelerin felsefe programlarının ders adları/içeriklerini kıyaslayarak elde edilen veriler üzerinden tespitlerde bulunmaktır.

Kıyaslama için “Felsefe Gurme Raporunun” seçilmesinin nedeni; Anglosakson gelenek içinde yer alan ve dünyanın en iyi üniversitelerinde görev yapan 300’den fazla akademisyenden oluşan bir heyet, felsefe bölümlerini değerlendiren bazı kriterler ortaya koymuşlardır. Ders isimleri ve içerikleri; yayın sayısı, yetiştirilen doktora öğrencisi, vb. bu kriterler arasındadır. Bu kriterler doğrultusunda dünyanın önde gelen ve İngilizce eğitim veren üniversitelerdeki en iyi 50 felsefe bölümü belirlenmiştir. Anglosakson gelenekte yer alan bu üniversitelerin ders içeriği ile Türkiye’den eğitim içeriğine ulaşılan tüm felsefe bölümlerinin ders programları bu analize dâhil edilmiştir. Çalışma kapsamında felsefe eğitimi veren 52’si Anglosakson ve 48’i Türk üniversitesi olmak üzere toplam 100 üniversitenin ders isimleri ve bu isimlerde yer alan kavramlar ile ders içeriğini oluşturan kavramlar üzerinden kıyaslamalı analizler yapılmıştır.

Metin madenciliğinin amacı kavramların sıklık oranının hesaplanması ve yorumlanmasıdır. Böylece felsefe eğitiminde (felsefe eğitimi programlarında) en sık kullanılan kavramlar tespit edilerek kıyaslanmıştır. Farklılıklar ve benzerlikler ortaya konulmuştur. Kavramlar ders isimleri üzerinden kıyaslanarak bir sınıflandırma yapılmıştır. Böylece hangi üniversite hangi dersi hangi kavramlar üzerinden öğretiyor ya da felsefe eğitiminde dünya standartlarında en çok kullanılan kavramların neler oldukları ortaya konulmuştur.

Bu yöntemler kullanılarak Anglosakson üniversitelerinde yer alan mevcut ders isimleri ile ders içeriklerinin oluşmasına katkıda bulunmuş bilim insanlarının ortak aklından yararlanarak Türkiye’deki felsefe bölümlerinin ders programlarında bulunan ders isimleri ile ders içeriklerinin mevcut durumlarının tespiti ve dünya standartlarında ders içeriği modelinin geliştirilmesine katkı sunulmak amaçlanmıştır. Çalışmanın katkısı; Türkiye’deki felsefe ders isimleri ve içeriklerinin mevcut durumdan hareketle Dünya standartlarında bir çerçeve oluşturmaya katkıda bulunmaktır.

Bu çalışmanın kapsamı, sadece ders isimleri ve içerikleri ile sınırlandırılmıştır. Yayın sayısı, yetiştirilen doktora öğrencisi gibi kriterlerin esas alınabilmesi için verilerin erişime açık olması gereklidir. Bu çalışmada ileri düzey bir çalışma için gerekli olan bu tür veriler yerine, başlangıç düzeyine uygun ve erişimi kolay olan ders isimleri ve içerikleri verilerine dayandırılan analizler yapılmıştır.

Araştırma, sadece üniversitelerin kendi sitelerinde ve başka sitelerde ilan ettiği derslerin kıyaslanması ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışma, felsefe eğitimi veren üniversitenin ilgili bölümüne ilişkin sunmuş olduğu alt yapı ve üst yapı ele alınarak kıyaslanırsa daha kaliteli sonuçların elde edileceği aşikârdır. Çalışmada felsefe bölümlerinin derslerinin isimlerinden yola çıkılarak sonuca ulaşılmıştır.

Alan Yazın Taraması

1970'li yıllarda üniversite eğitimi alan kişi sayısı 50 milyonun altındayken bu oranın 2025 yılında 250 milyon kişiyi aşması beklenmektedir. 1975 yılından 2010 yılına kadar üniversite eğitiminde uluslararası öğrenci sayısı 800 binden 4,1 milyona ulaşmıştır (Tremblay, Lalancette, & Roseveare, 2012, ss. 1-54). Eğitimde meydana gelen bu dönüşümü yakalamak için dünya standartlarına uygun eğitim içeriğinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Literatürde felsefe bölümleri için ders içeriği tasarımı konusunda pek fazla yapılan çalışma olmamasına rağmen ders içeriği tasarımına yönelik yapılan çok geniş yelpazede ve kapsamda çeşitli çalışmalar vardır.

Çocuklar İçin Felsefeyi Geliştirme Enstitüsü göre:

Filozoflar düşünce güçlerini artırmak için ve etik, politik ve estetik gibi felsefi tecrübe boyutlarını daha iyi keşfetmek için bu boyutlardaki kararlarını ve eylemlerini iyileştirmek. Felsefe, etik sorunları ve olası etik sorunları tanımamıza yardımcı olurken, bu sorunlar hakkında dikkatle düşünmemize, onları tanımlamamıza bunun sonucunda sağlam dayanaklı kararlar vermemize ve uygun önlemler almamıza yardımcı olur. İşte bu sebeple binlerce yıldır insanlar sadece üniversitelerde değil, aynı zamanda çalışma alanlarında, okuma kulüplerinde ve çeşitli kafelerde felsefe yapmaktadırlar." (Institute for the Advancement of Philosophy for Children (IAPC), 2016)

Çocuklar için Felsefe (P4C) kuruluşu, Yeni Zelanda Müfredatındaki Temel Yeterliliklerin hepsini sinerjik bir şekilde uygulamaya koymuştur. Felsefe eğitimi alanında yapılan bu çalışmaların sonucunda, uluslararası araştırmalara ek olarak P4C, Yeni Zelanda çocuklarının ihtiyaç duyduğu birçok alanda önemli kazançlar elde ettiğini ortaya çıkarmıştır (P4CNZ, 2016). P4C kuruluşunca programa/müfredata sokulan dersler şu şekilde sıralanabilir: Kritik muhakeme, Okuma, Matematik, Konsantrasyon, İş birliği, Benlik Saygısı, İştirak, Zorbalığı azaltma, İletişim ve kişiler arası ilişkiler.

Kozmopolit Eğitimi Artıran Felsefe Araştırması Projesi (PEACE) özellikle kozmopolit katılım ve kültürlerarası diyaloga odaklanan yeni bir P4C Program/müfredat tasarlamakta, test etmekte ve onaylamaktadır. Bu programın/müfredatın felsefe eğitim uygulamaları üzerinde etkili olması, eğitimcilere uzmanlaşmış mesleki gelişim sağlaması, yeni öğretim stratejileri, materyallerinin geliştirilmesi böylece ve çocukların akıl yürütme ve ilişkisel becerilerini geliştirmesi hedeflenmiştir.

Diğer bağlamlarda ve ülkelerde kullanılabilen yeni pedagojik stratejileri, müfredatı ve eğitim kaynaklarını oluşturma yoluyla, diğer bağlamlarda ve ülkelere sunulan yeni pedagojik stratejileri, müfredatı ve eğitim kaynaklarını oluşturma yoluyla PEACE'nin kapsamı genişletilecek ve kozmopolit farkındalık artırılacaktır. PEACE'nin nihai amacı, adanmış eğitim araçları ve uygulamaları vasıtasıyla gelecekteki vatandaşlar arasında kozmopolit bir oryantasyonun ve katılımın geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Böylece bu katılım toplumun mümkün olan en geniş kesimine yayılacaktır (Philosophical Enquiry Advancing Cosmopolitan Education, 2016).

Murris yaptığı çalışmada çocuklar için ideal felsefe programı/müfredatı üzerine araştırma yapmıştır. Felsefi düşünce ve demokratik ideallerin gerçekleştirilmesi amacıyla felsefi romanların çocuklar için uygun içerikte tasarlanması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece felsefe programının/müfredatının çocukları sıkmadan çocuklara aktarılması pedagojik baskı olmadan mümkün olabilecektir (Murris, 2015, ss. 63-78).

Hindistan'da eğitim felsefesi dersleri için kapsayıcı bir çalışma yapılmıştır. Nitel ve nicel analizler ile detaylandırılan çalışmada Hindistan kültüründe eğitim felsefesinde

önemli olan 5 ana, 10 alt kategori belirlenerek Hindistan'daki 14 eyalette yer alan 23 üniversitenin eğitim felsefesi ders içerikleri incelemiştir. Yapılan çalışmada bazı üniversitelerde ders içeriklerinin muğlak olduğu ve kredili sistem ile kredisiz ders sistemleri arasında önemli farkların bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle içeriklerin felsefi çalışmalardan uzak olmasının, gelecekte felsefe alanında öğretmen olacak adayların eğitim kalitesinin düşük olmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Bu olumsuz durumun düzeltilmesine yönelik öneriler sunulmuştur (Gafoor, 2014, ss. 1-6).

Masi ve Santi yaptıkları ortak çalışmada; İtalyan hükümetinin çıkardığı vatandaşlık ve anayasa kanuna göre 3 ile 16 yaş arasında yer alan kişilerin 13 yıllık öğrenim hayatında 400 saatlik vatandaşlık eğitimi alması zaruri hale getirilmiştir. Yurttaşlık ve tarih bilincinin aşılmasını amaç edinen kanun için ders içeriğinin felsefi anlamda nasıl olacağını sorgulayan çalışmada, hükümetlerin karar verme sürecine katılım ve karmaşık düşünce yapısının geliştirilmesi için konuya ilişkin ulusal ve uluslararası belgeler taranarak, felsefe tabanlı bir program/müfredat önerilmiş, uygulanmış ve test edilmiştir. Felsefe projesi olarak uygulanan bu çalışma, çocuk ve genç yaştaki bireylere, ahlaki yargıların ve demokratik düşüncenin temel bileşenlerinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur (Masi & Santi, 2016, ss. 136-149).

Drake yaptığı çalışmada dünyadaki bazı üniversiteleri program yapısına, temel felsefesine, metodolojisine ve pedagojik yapısına göre kıyaslamıştır. Eğitime yaklaşımın tek boyutlu formüle edilmediğini bu çalışmada tespit etmiştir (Drake, 2011, ss. 189-210). Whittle ise yaptığı çalışmada, Katolik okullar, her ne kadar felsefe eğitimine diğer okullardan farklı bakış açısına sahip olsalar da Katolik okulların neden programlarında/müfredatlarında felsefe derslerine yer vermeleri gerektiğini ortaya koymuştur (Whittle, 2015, ss. 590-606).

Literatür taramasından anlaşılacağı üzere eğitim içeriği öğrenim kalitesini doğrudan etkilediğinden özellikle program/müfredat yapıları, ilköğrenim seviyesinden yükseköğrenim seviyesine hatta hayat boyu öğrenme modellerine kadar dünya genelinde ciddi proje ve uygulamalar ile test edilmektedir. Toplumların geleceğini yakında ilgilendiren bu çalışmalar, her alanda en doğru programın/müfredatın bulunması için yoğun çaba sarf edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Yöntem

Çalışmanın metodunu, veri madenciliği yöntemlerinden; metin madenciliği oluşturmaktadır.

Veri

Çalışma kapsamında, felsefe alanında eğitim veren 52'si Anglosakson ve 48'i Türk üniversitesi olmak üzere toplam 100 üniversitenin ders içeriği kıyaslanmak üzere toplanmıştır. Aşağıda yer alan tabloda veri setinin bir örneği gösterilmiştir.

Tablo 1

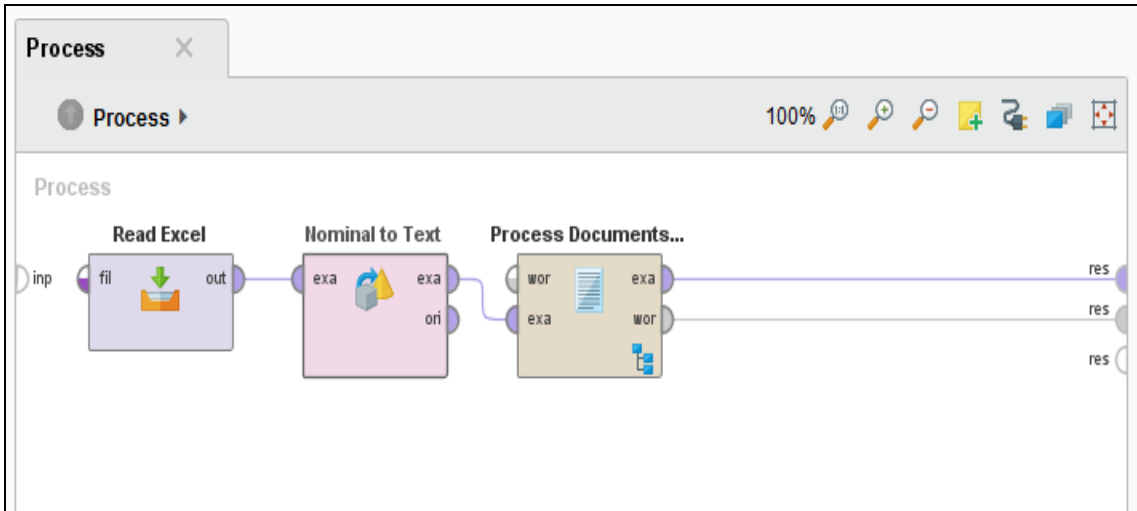
Örnek Veri Seti

City University of New York Graduate Center	Adnan Menderes Üniversitesi
American Philosophy	17th Century Philosophy
Ancient Philosophy	18th Century Philosophy
Beginning Deductive Logic	19th Century Philosophy
Beginning Informal Logic	20th Century Philosophy
Contemporary Philosophy	Actual Problems
Ethics	Advanced Logic
Existentialism	Aegean Coast in Antique Period
Freedom And Reason	Ancient Art
Healthcare Ethics	Art History
Independent Study	Atatürk's Principles And Revolution History I

Metin Madenciliği

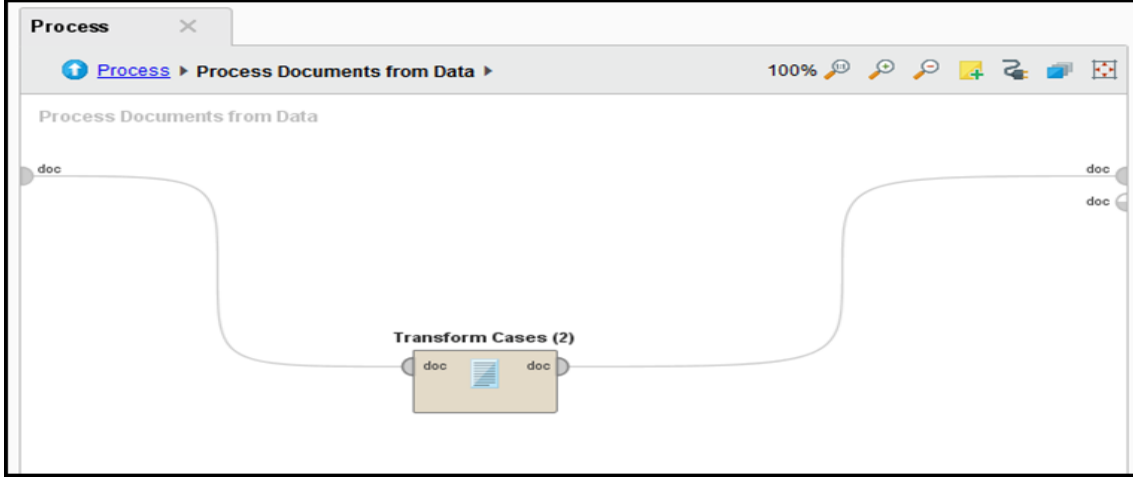
Felsefe bölümlerine ait ders isimleri ve içeriklerinde yer alan kavramların tek tek saydırılması ve sınıflandırılması için veri madenciliği yöntemlerinden metin madenciliği yöntemi ile yapılarak kıyaslanmıştır. Excel'den alınan ders adları üzerinde RapidMiner ile Metin Madenciliği gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Felsefe Alanında Metin Madenciliği Yöntemi Kullanan Rapidminer Programı İle Ders Saydırma İşlemi

Şekil 1'den anlaşılacağı üzere felsefe alanında metin madenciliği yöntemi ile ders saydırma işlemi Rapidminer programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Lee & Mierswa, 2016).

Şekil 2. *Process Documents from Data Operatörünün İç Operatörü Olan Transform Cases Operatörünün Ekran Görüntüsü*

Rapidminer programında metin madenciliği uygulamasının yapılması için 'Process Documents From Data' operatörüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu operatörün doğru çalışabilmesi için 'Transform Cases' operatörüne gereksinim duyar. Şekil 2'de bu operatörün ekran görüntüsü yer almaktadır. 'Process Documents From Data' operatörü; kelime dizilerinden kelime vektörleri oluşturur. Böylece kelime grubunun sıklık analizini yapar. 'Transform Cases' operatörü ise kelimelerin karakterlerini tek bir tip haline getirerek farklılıkları ortadan kaldırarak sıklık analizine yardımcı olur. Yani büyük küçük harf dönüşümü gibi dönüşümleri gerçekleştirir (Lee & Mierswa, 2016).

Son olarak metin madenciliği yöntemi için excel eklentisi olarak IQ Macros programı ders isimleri ve içeriklerinde yer alan kavramları tek tek saydırmak ve kıyaslamak için kullanılmıştır (Arthur, 2017, s, 1-36). Aşağıda program görüntüsü verilmiştir.

Şekil 3. *Metin Madenciliği için Kullanılan Excel Eklentisi IQ Macros'un Ekran Görüntüsü*

Bulgular

Metin Madenciliği Analizi Bulguları

Aşağıda yer alan Tablo 2'den anlaşılacağı üzere Türk üniversitelerinde tabloda en sık geçen derslerin başında Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi ile Türkçe dersi yer almaktadır. Buna karşılık Anglosakson Üniversitelerinde doğrudan felsefe ya da bir felsefe probleminin ele alındığı dersler bulunmaktadır.

Tablo 2

Felsefe Alanında Eğitim Veren Üniversitelerin Ders Sıklığı Kıyaslanması

Türk Üniversiteler		Anglosakson Üniversiteler	
Ders Adı	Toplam Sıklık	Ders Adı	Toplam Sıklık
Turkish Language I	67	Philosophy Of Science	26
Atatürk's Principles And Rev. History I	51	Metaphysics	25
Philosophy	51	Philosophy Of Language	25
Atatürk's Principles And Rev. History II	49	Philosophy Of Mind	25
Turkish Language II	48	Ethics	20
Philosophy Of Science	40	Philosophy Of Religion	19
Philosophy Of History	34	Logic	17
Philosophy Of Language	34	Political Philosophy	17
History Of Science	33	Philosophy Of Law	16
Psychology	33	Philosophy	15

Türk Üniversiteleri açısından dikkat çeken bir diğer husus Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi ile Türkçe dersi dışında tutulduğunda bilim, tarih ve dil felsefesinin öne çıktığı, bunu bilim tarihi ile psikoloji ve sosyal psikolojinin izlediği görülmüştür. Benzerlikler olmakla birlikte Anglosakson üniversitelerde öne çıkan dersler, bilim felsefesi, metafizik, dil felsefesi, zihin felsefesi, etik, din felsefesi, mantık, politik felsefe, hukuk felsefesi dersleridir.

Tablo 3

Ders İsimleri Kavramlarının Kıyaslaması

Yabancı Üniversiteler Ders İsmi Kavramları	Toplam Sayı	%	Türk Üniversiteler Ders İsmi Kavramları	Toplam Sayı	%
Ders İsimlerinde Yer alan Kavramlar	778	100	Ders İsimlerinde Yer alan Kavramlar	761	100
philosophy	106	13.62	philosophy	141	18.53
ethics	22	2.83	logic	23	3.02
logic	20	2.57	philosophical	23	3.02
introduction	16	2.06	history	19	2.50
epistemology	11	1.41	islamic	17	2.23
greek	10	1.29	texts	15	2.23
metaphysics	10	1.29	introduction	14	1.97
moral	10	1.29	thought	13	1.84
science	10	1.29	science	11	1.71
language	9	1.16	turkish	11	1.45
modern	8	1.16	contemporary	10	1.45
plato	8	1.03	ethics	10	1.31

political	8	1.03	modern	9	1.31
seminar	8	1.03	political	9	1.18
theory	8	1.03	problems	9	1.18
ancient	7	1.03	ancient	7	1.18
aristotle	7	0.90	classical	7	0.92
issues	7	0.90	human	7	0.92
kant	7	0.90	topics	7	0.92
mind	7	0.90	epistemology	6	0.92
philosophical	7	0.90	mind	6	0.79
justice	6	0.90	ottoman	6	0.79
latin	6	0.77	basic	5	0.79
physics	6	0.77	greek	5	0.66
social	6	0.77	religion	5	0.66
translation	6	0.77	rights	5	0.66
later	5	0.77	selected	5	0.66
literature	5	0.64	aesthetics	4	0.66
medieval	5	0.64	arabic	4	0.53
religion	5	0.64	century	4	0.53
classical	4	0.64	independent	4	0.53
descartes	4	0.51	language	4	0.53
early	4	0.51	latin	4	0.53
ethical	4	0.51	literature	4	0.53
mathematics	4	0.51	medieval	4	0.53
Nietzsche	4	0.51	metaphysics	4	0.53
proseminar	4	0.51	phenomenology	4	0.53
thought	4	0.51	study	4	0.53
topics	4	0.51	analytical	3	0.53
Wittgenstein	4	0.51	aristotle	3	0.53
advanced	3	0.51	critical	3	0.39
chinese	3	0.51	english	3	0.39
death	3	0.39	feminism	3	0.39
hume	3	0.39	ibn	3	0.39
leibniz	3	0.39	issues	3	0.39
morality	3	0.39	kant	3	0.39
normative	3	0.39	moral	3	0.39
politics	3	0.39	mythology	3	0.39
problem	3	0.39	ontology	3	0.39
reason	3	0.39	philosophers	3	0.39

En fazla/sıklıkla kullanılan kavram, alan/bölüm adı olan felsefe/philosophy; bizim üniversitelerimizdeki felsefe bölümü ders programlarında/ders isimlerinde “felsefe/philosophy” kavramının yabancı ülkelerin ders programlarından daha fazla geçmesi, felsefeye vurgunun daha fazla olduğunu göstermektedir.

Yabancı ülkelerin felsefe programlarında “ethics” kavramının daha fazla geçmesi, etik sorunların daha fazla ciddiye alındığını göstermesinin yanı sıra, daha fazla etik soruna açık toplumlar/ülkeler olduğunu da göstermektedir. Buna karşılık bizdeki mantık kavramının yabancı ülkelerin programlarındaki ethics’e yakın bir oranda çıkması, bizim felsefe programlarının mantığı ve mantıksal düşünmeyi öncelediği, mantıksal düşünme ve mantıkla ilgili sorunların var olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle bizde düşünme, mantıklı düşünme öncelikli bir sorun iken yabancı ülkelerde etik ilke ve kuralların benimsenmesi ve yaygınlaştırılması öne alınmış bir sorundur.

Yabancı ülkelerdeki felsefe programlarında geçen mantık kavramı, bizim ülkemizdeki felsefe programlarında geçen mantık kavramına yakın olması felsefe programları için mantık kavramının ortak kavramlardan biri olduğunu gösterir. Ancak yabancı ülkelerdeki “logic” kavramı bizim ülkemizdeki felsefe programlarındaki “felsefi/philosophical” kavramıyla yakın bir sıklıkta geçmesi, bir önceki yoruma ilaveten, bizde mantık, mantıksal düşünme ile felsefe, felsefi düşünme arasında bir yakınlığın kurulduğunu göstermektedir.

Yabancı ülkelerdeki felsefe programlarında Giriş düzeyindeki derslere daha fazla önem verilmesine karşılık, bizdeki programlarda tarih/düşünce tarihlerinin öne çıktığını göstermektedir. Yabancı ülkelerin programlarında “epistemoloji”nin bizdekilerden daha öne çıktığını; bizdeki programların “islam/islami” kavramına yer verildiğini gösteriyor. “İslam/islami” kavramının öne çıkması, felsefenin/felsefi düşüncenin genel anlamıyla bir kültür ve medeniyet dünyasından hareketle mümkün olduğunu gösterir.

Yabancı üniversiteler “Greek” kavramını öncelerken, bizim programlarımızda metinlere daha fazla yer verdiğimiz gösteriyor. Yabancı üniversitelerin “metaphysics” kavramına yer verdiği sayıya yakın olarak biz de giriş kavramına yer veriyoruz. “Moral” kavramı ile bizim üniversitelerimizdeki “düşünce” kavramının kullanım sayıları ile yüzdelikleri birbirine yakındır.

Karşılaştırmada “philosophy/felsefe”den sonra örtüşen ikinci kavram “science/bilim” kavramı. Bu örtüşme, bütün ayırma çabalarına rağmen felsefe ile bilim arasındaki zorunlu bağlantıya işaret ediyor. Buraya kullanma sıklığı az olsa da “religion” kavramının eklenmesi gerekiyor. İnsanların dünyayı, hayatı anlama ve açıklama yolu olan felsefe-din-bilim birbirlerini dışlar görünse de hala yakın ilişki içinde olduklarını gösteriyor.

Yabancı üniversitelerin genel olarak “language/dil” kavramını kullanmalarına karşılık bizim üniversitelerimizde “turkish/türkçe” kavramının kullanılması, genel olarak düşünme dili hassasiyetimizi göstermektedir.

Yabancı ülkeler “modern” kavramını kullanırken, bizim üniversitelerimizde “contemporary” kavramı kullanılıyor. Bu da büyük ölçüde bizim modern/çağdaş batı felsefesi ile ilgimizin başladığı dönemlere işaret ediyor. Başka bir ifadeyle felsefe ilgimizin Batı toplumlarından farklı olarak kopuk, belli bir dönemde başlamış olmasından kaynaklandığını gösteriyor.

Yabancı ülkelerde “Plato” gibi ders isimleri karşılığında bizim üniversitemizde “ethic/etik” kavramının kullanılması benzer örneklerde de olduğu gibi, yabancı üniversitelerin filozof isimlerine bağlı bir okuma yaparken, bizde problem temelli, disiplin esaslı okumalar yapıldığını gösteriyor.

Yabancı üniversitelerde “political/politik olan” kavramının kullanımına yakın oranda bizim üniversitemizde “modern” kavramının kullanılması batılı anlamıyla politik olanla ilişkimizin yine batılı anlamıyla modern dönemde kurulduğunu gösteriyor.

Tablo 4

Ders İçerikleri Kavramlarının Kıyaslanması

Yabancı Üniversiteler Ders İçeriğinde Bulunan Kavramlar	Toplam Sayı	%	Türk Üniversiteler Ders İçeriğinde Bulunan Kavramlar	Toplam Sayı	%
Ders İçeriğinde Yeralan Kavramlar	12887	100	Ders İçeriğinde Yeralan Kavramlar	9444	100
philosophy	205	1.59	philosophy	292	3.09
philosophical	102	0.79	philosophical	126	1.33
questions	97	0.75	knowledge	109	1.15
theory	89	0.69	history	104	1.10
logic	76	0.59	science	84	0.89
moral	75	0.58	problems	73	0.77
nature	75	0.58	problem	72	0.76
knowledge	72	0.56	islamic	64	0.68
language	55	0.43	human	63	0.67
political	53	0.41	theory	62	0.66
between	52	0.40	philosophers	54	0.57
science	52	0.40	theories	51	0.54
mind	51	0.40	language	50	0.53
world	48	0.37	modern	49	0.52
metaphysics	45	0.35	ethics	48	0.51
philosophers	44	0.34	nature	44	0.47
subject	44	0.34	concepts	43	0.46
time	44	0.34	thought	40	0.42
human	43	0.33	texts	39	0.41
ethics	41	0.32	world	33	0.35
contemporary	40	0.31	development	32	0.34
social	37	0.29	mind	32	0.34
whether	37	0.29	political	32	0.34
god	35	0.27	art	31	0.33

life	35	0.27	discussed	31	0.33
plato	33	0.26	being	30	0.32
problems	32	0.25	relation	30	0.32
epistemology	30	0.23	skills	29	0.31
theories	29	0.23	logic	28	0.30
aristotle	28	0.22	social	28	0.30
kant	28	0.22	turkish	28	0.30
thought	28	0.22	metaphysics	27	0.29
modern	27	0.21	ancient	26	0.28
reading	27	0.21	asses	25	0.26
scientific	27	0.21	concept	25	0.26
discussion	26	0.20	information	25	0.26
focus	26	0.20	research	25	0.26
ideas	26	0.20	resources	25	0.26
understanding	26	0.20	understanding	25	0.26
both	25	0.19	contemporary	24	0.25
different	25	0.19	order	24	0.25
explore	25	0.19	question	24	0.25
justice	25	0.19	rights	24	0.25
paper	25	0.19	methods	23	0.24
those	25	0.19	ability	22	0.23
century	24	0.19	analysis	22	0.23
question	24	0.19	century	22	0.23
analysis	23	0.18	historical	22	0.23
death	23	0.18	new	22	0.23
existence	23	0.18	justification	21	0.22
good	23	0.18	kant	21	0.22
historical	23	0.18	literature	21	0.22
recent	3	0.39	argument	20	0.21
aesthetics	2	0.26	fundamental	20	0.21
american	2	0.26	ideas	20	0.21

Bir bilim/bilgi alanının sınırları/çerçevesini belirlemenin en iyi yollarından birisi, o alana ilişkin kavramsal çerçevenin olabildiğince alanı kuşatıcı kavramlarla ifade edilmesidir. Bu kavramsal çerçeve iki bakımdan belirleyicidir: ilki programı/müfredatı, yani ders isimlerini, ikincisi program/müfredat içeriğini, yani ders içeriklerini.

Bu araştırmamızda felsefe öğretiminde ülkemizdeki üniversiteler ile ağırlıklı olarak İngilizce konuşulan dünyadaki üniversitelerin felsefe bölümlerinin ders isimleri ve ders içeriklerindeki kavramsal benzerlikler üzerinden bir karşılaştırma yapıldı.

Farklı oranlarda ve tekrar da olsa felsefe programlarında,

- a. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde geçen ortak kavramlar hariç toplam 74 farklı kavram kullanıldığını;
- b. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerin felsefe programlarında ders isimlerinde en sık kullanılan kavramın “philosophy/felsefe” olduğunu;
- c. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde felsefeden sonra en fazla “ethics” iken Türk üniversitelerin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde felsefeden sonra en fazla “logic” kavramının geçtiğini;
- d. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerin felsefe programlarında Giriş düzeyinde dersler verildiğini;
- e. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerin felsefe programlarında Felsefenin temel disiplinlerini içeren dersler verildiğini;
- f. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerin felsefe programlarında Yaklaşık sayılarda kavramlar kullanıldığını (yabancı ülkelerin felsefe programlarında kullanılan toplam sayı:778, Türk Üniversitelerin felsefe programlarında kullanılan toplam kavram:761);
- g. En sık kullanılan “philosophy/felsefe” kavramını, yabancı ülkelerde “ethics, logic, introduction, epistemoloji, greek, metaphysics, moral, science, modern, Plato, political, ancient, Aristotle, issues, Kant, mind, philosophical, justice, social, religion, classical, Nietzsche, Wittgenstein, chinese, death, Hume Leibniz, morality, normative, politics, problem, reason, ... vb.” izlediğini; Türk Üniversitelerinin felsefe programlarında ise en sık kullanılan “felsefe/philosophy” kavramını, “logic/mantık, philosophical/felsefi, history/tarih, islamic/islam/islami, introduction/giriş, science/bilim, Turkish/Türk/Türkçe, contemporary/çağdaş, ethics/etik, ancient/antik, classical/klasik, human/insan/insani, epistemology/epistemoloji, mind/zihin, ottoman/Osmanlı, religion/din, rights/haklar, aesthetics/estetik, arabic/arap/arapça, metaphysics/metafizik, phenomenology/fenomenoloji, analytical/analitik, Aristotle/Aristoteles, critical/eleştirel/kritik, English/İngiliz/İngilizce, feminism/feminizm, İbn Sina/Rüşd, issues/meseleler/sorunlar, Kant, moral/ahlak/ahlaki, mythology/mitoloji, ontology/ontoloji, philosophers/filozoflar, ... vb.” kavramlarının izlediğini;
- h. Yabancı ülkelerin felsefe programlarının kavramsal çerçevesinin ağırlıklı olarak “philosophy, ethics, logic, introduction, epistemoloji, greek, metaphysics, moral, science, modern” kavramlarından oluştuğunu; Türk üniversitelerin felsefe programlarının kavramsal çerçevesinin ise ağırlıklı olarak “felsefe/philosophy, logic/mantık, philosophical/felsefi, history/tarih, islamic/islam/islami, introduction/giriş, science/bilim, Turkish/Türk/Türkçe, contemporary/çağdaş, ethics/etik” kavramlarından oluştuğunu;
- i. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerindeki felsefe programlarında yer alan ders adlarında ortak geçen kavramların “philosophy, ethics, logic, introduction, epistemology, greek, metaphysics, moral, science, modern, language, political, ancient, Aristotle, issues, Kant, mind,

- philosophical, latin, literatüre, medieval, religion, classical, thought, topics, problem” olduğunu;
- j. Bu ortak kavramların yabancı ülke felsefe programları ile Türk üniversitelerin felsefe programlarının ortak yönlerini oluşturduğunu;
- k. Yabancı üniversitelerin felsefe programlarında geçen “Plato, seminar, theory, justice, physics, social, translation, later, Descartes, ethical, mathematics, Nietzsche, proseminar, Wittgenstein, Chinese, death, Hume, Leibniz, morality, normative, reason” kavramlarının Türk Üniversitelerinin felsefe programlarında geçmediğini veya az geçtiğini;
- l. Türk üniversitelerinin felsefe programlarında geçen “history, islamic, texts, turkish, human, topics, ottoman, basics, right, selected, aesthetics, arabic, century, independent, phenomenology, study, analytical, critical, english, feminism, ibn ..., mythology, ontology, philosophers” kavramlarının yabancı üniversitelerin felsefe programlarında geçmediğini veya az geçtiğini;
- m. Yabancı üniversitelerin felsefe programlarında geçen kavramlar ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında geçen kavramlarda görülen bu farklılıkların felsefe programlarının farklılıklarını gösterdiğini;
- n. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında “philosophy, science, ancient” kavramlarının birebir eşleştiğini;
- o. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında kültürel farklılıkların gözetildiğini;
- p. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında ders içeriğinde kullanılan kavramların ders adlarında geçen kavramlara büyük ölçüde benzer olduğunu;
- q. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında kavramların geçiş sayılarının ve çeşitliliğin ders içeriklerinde arttığını;
- r. Yabancı üniversitelerin felsefe programlarında yer alan derslerin “philosophy, philosophical, questions, theory, logic, moral, nature, knowledge, language, political, science, mind, World, metaphysics, philosophers, subject, time, human, ethics, contemporary, social, whether, god, life, plato, problems, epistemology, theories, Aristotle, Kant, thought, modern, reading, scientific, discussion, focus, ideas, understanding, different, explore, justice, paper, century, question, analysis, death, existence, good, historical, recent, aesthetics, american” kavramlarıyla içeriklendirildiğini; Türk üniversitelerin felsefe programlarında yer alan derslerin ise “philosophy, philosophical, knowledge, history, science, problems, islamic, human, philosophers, theories, language, modern, ethics, nature, concepts, thought, texts, world, development, mind, political, art, discussed, being, relation, skills, logic, social, turkish, metaphysics, ancient, asses, concept, information, research, resources, understanding, contemporary, order, question, rights, methods, ability, analysis, century, historical, new, justification, Kant, literatüre, argument, fundamental, ideas” kavramlarıyla içeriklendirildiğini;

- s. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde filozof adlarına yaygın olarak yer verilirken Türk üniversitelerin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde filozof isimlerine daha az yer verildiğini;
- t. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında “physics” ve “mathematics” gibi bilgi/bilim alanlarına yer verildiği, felsefenin bu alanların bilgileri üzerine kurduklarını; ama Türk üniversitelerin felsefe programlarında bu gibi bir kullanım olmadığını;
- u. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında “seminar” ve “proseminar” gibi uygulamalı ders isimleri varken bu gibi kavramların Türk üniversitelerin felsefe programlarında yer almadığını;
- v. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında ders isimlerinde geçen “death” gibi bir kavramın Türk üniversitelerinin felsefe programlarında yer almadığını;
- w. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında “justice”, “normative” kavramlarının Türk üniversitelerinin felsefe programlarında yer almadığını;
- x. Türk üniversitelerinin felsefe programlarında geçen cinsiyet ayrımını ifade eden “feminist/feminizm” kavramının Yabancı ülkelerin felsefe programlarında yer almadığını;
- y. Türk üniversitelerinin felsefe programlarında yer alan “history/tarih”, “historical/tarihsel” kavramlarının Yabancı ülkelerin felsefe programlarında yer almadığını;
- z. Türk üniversitelerinin felsefe programlarında yer alan “islam/islamic” kavramına benzer bir kavramın Yabancı ülkelerin felsefe programlarında geçmediğini anlıyoruz.

Tablo 5

A'dan Z'ye Sıralanmış Ders İsimleri Kavramlarının Kıyaslaması

Yabancı Üniversiteler Ders İsmi Kavramları		Toplam Sayı	%	Türk Üniversiteler Ders İsmi Kavramları		Toplam Sayı	%
Ders İsimlerinde Kavramlar	Yeralan	778	100	Ders İsimlerinde Kavramlar	Yeralan	761	100
ancient		7	2.83	ancient		7	1.18
aristotle		7	2.57	aristotle		3	0.53
classical		4	1.41	classical		7	0.92
epistemology		11	1.29	epistemology		6	0.92
ethics		22	1.16	ethics		10	1.31
kant		7	0.90	kant		3	0.39
language		9	0.90	language		4	0.53
latin		6	0.90	latin		4	0.53
literature		5	0.90	literature		4	0.53
logic		20	0.77	logic		23	3.02
medieval		5	0.77	medieval		4	0.53

metaphysics	10	0.77	metaphysics	4	0.53
mind	7	0.77	mind	6	0.79
modern	8	0.64	modern	9	1.31
moral	10	0.64	moral	3	0.39
philosophical	7	0.51	philosophical	23	3.02
philosophy	106	0.51	philosophy	141	18.53
political	8	0.51	political	9	1.18
problem	3	0.51	problems	9	1.18
religion	5	0.51	religion	5	0.66
science	10	0.39	science	11	1.71
thought	4	0.39	thought	13	1.84

Tablo 6

Sayısal Çokluğa Göre Sıralanmış Ders İsimlerinde Yer Alan Kavramların Kıyaslaması

Yabancı Üniversiteler Ders İsmi Kavramları	Toplam	Toplam	Türk Üniversiteler Ders İsmi Kavramları
philosophy	106	141	philosophy
ethics	22	23	Logic/philosophical
logic	20	13	thought
epistemology	11	11	science
Metaphysics/moral/science	10	10	ethics
language	9	9	Modern/political/problems/
Political/modern	8	7	Ancient/classical
Ancient/Aristotele/Kant/mind/philosophical	7	6	Epistemology/mind
latin	6	5	religion
Literatüre/medieval/religion	5	4	Language/latin/literatüre/medieval/metaphysics/
Classical/thought	4	3	Aristotle/kant/moral

Bu tabloda yabancı ülkelerin felsefe programlarındaki ders isimlerinde geçen kavramlar ile Türk üniversitelerindeki felsefe programlarındaki ders isimlerinde geçen ortak kavramların tekrar sayılarına göre sıralaması yapılmıştır. Bu sıralama bize,

- Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında sıralamada kullanılan 22 kavramın birebir aynı olduğunu;
- Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında kullanılan kavramların toplam sayılarının birbirine çok yakın olduklarını;
- Kullanma sıklığına göre Yabancı ülkelerin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde en sık geçen 10 kavramın “philosophy, ethics, logic,

epistemology, Metaphysics, moral, science, language, Political, modern” kavramları iken Türk üniversitelerinin felsefe programlarında “philosophy, Logic, philosophical, thought, science, ethics, Modern, political, problems, Ancient” kavramları olduğunu;

- d. Yabancı ülkelerin felsefe programları ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde geçen ilk 10 kavramdan “philosophy, ethics, logic, science, Political, modern” kavramlarının ortak olduğunu;
- e. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında ilk 10’da olup Türk üniversitelerinin felsefe programlarında ilk 10’da bulunmayan kavramların ilk 10’dan sonraki sıralarda kullanıldığını; aynı durumun tersinin de geçerli olduğunu,
- f. Yabancı ülkelerin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde geçen kavramlar ile Türk üniversitelerinin felsefe programlarında yer alan ders isimlerinde geçen kavramların geçiş/kullanım sayılarının farklı olduklarını; bu farklılıkların felsefe programlarının önceliklerini belirlediğini, göstermektedir.

Tablo 7

Ders İsimlerinde Ortak Geçen Kavramların Sıralaması

Kavramlar (Alfabetik)	Yabancı Üniversitelerde Ders İsimlerinde Geçen Kavramların Toplam Sayısı	Türk Üniversitelerde Ders İsimlerinde Geçen Kavramların Toplam Sayısı
ancient	8	7
Aristotle	8	11
classical	11	7
epistemology	4	8
ethics	2	5
Kant	8	11
language	6	10
latin	9	10
literature	10	10
logic	3	2
medieval	10	10
metaphysics	5	10
mind	8	8
modern	7	6
moral	5	11
thought	11	3

Tablo 8

Ders İsimlerinde Geçen Kavramların Kullanma Sayılarına Göre Sıralanması

Yabancı Üniversitelerde Ders İsimlerinde Geçen Kavramlar	Türk Üniversitelerde Ders İsimlerinde Geçen Kavramlar
philosophy	philosophy
ethics	Logic/philosophical
logic	thought
epistemology	science
Metaphysics/moral/science	Ethics/
Language/	Modern/political/problem
political	Ancient/classical/
Ancient/aristotle/kant/mind/philosophical	Epistemology/mind
latin	religion
Literatüre/medieval/religion	Language/latin/literature/medieval/metaphysics
Classical/thought	Aristotle/kant/moral

Kıyaslama hem yabancı hem de Türk üniversitelerinde en çok geçen 50 kavram üzerinden yapılmıştır. Her iki kavramlar dizisinden çakışanlar ve oranları alınarak tablolaştırılmıştır. Tablolar A'dan Z'ye sıralanmıştır.

Tablo 9

Ders İçerikleri Kavramlarının Sıralanması

Yabancı Üniversiteler Ders İçeriğinde Bulunan Kavramlar			Toplam Sayı	%	Türk Üniversiteler Ders İçeriğinde Bulunan Kavramlar			Toplam Sayı	%
Ders Kavramlar	İçeriğinde	Yeralan			Ders Kavramlar	İçeriğinde	Yeralan		
			12887	100				9444	100
analysis			23	0.18	analysis			22	0.23
century			24	0.19	century			22	0.23
contemporary			40	0.31	contemporary			24	0.25
ethics			41	0.32	ethics			48	0.51
historical			23	0.18	historical			22	0.23
human			43	0.33	human			63	0.67
ideas			26	0.20	ideas			20	0.21
Kant			28	0.22	Kant			21	0.22
knowledge			72	0.56	knowledge			109	1.15
language			55	0.43	language			50	0.53
logic			76	0.59	logic			28	0.30
mind			51	0.40	mind			32	0.34
modern			27	0.21	modern			49	0.52

philosophers	44	0.34	philosophers	54	0.57
philosophical	102	0.79	philosophical	126	1.33
philosophy	205	1.59	philosophy	292	3.09
political	53	0.41	political	32	0.34
problems	32	0.25	problems	73	0.77
question	24	0.19	question	24	0.25
science	52	0.40	science	84	0.89
social	37	0.29	social	28	0.30
theories	29	0.23	theories	51	0.54
theory	89	0.69	theory	62	0.66
thought	28	0.22	thought	40	0.42
understanding	26	0.20	understanding	25	0.26
world	48	0.37	world	33	0.35

Tablo 10

Ders İçeriğinde Bulunan Kavramların Karşılaştırılması

Yabancı Üniversitelerin Ders İçeriğinde Bulunan Kavramlar	Toplam sayı	Toplam sayı	Türk Üniversitelerin Ders İçeriğinde Bulunan Kavramlar
philosophy	205	292	philosophy
philosophical	102	126	philosophical
theory	89	109	knowledge
logic	76	84	science
knowledge	72	73	problems
language	55	50	human
political	53	62	theory
science	52	54	philosophers
mind	51	62	theories
world	48	50	language
philosophers	44	49	modern
human	43	48	ethics
ethics	41	40	thought
contemporary	40	33	world
social	37	32	Mind/Political/
problems	32	28	Logic/social
theories	29	25	understanding
Kant/thought	28	24	Contemporary/question
modern	27	22	Analysis/century/historical/
understanding	26	21	Kant

Yabancı üniversitelerin ders içeriğinde en çok geçen kavramlar sırasıyla; Philosophy, Philosophical, Theory, Logic, Knowledge, Language, Political, Science, Mind, World, Philosophers, Human, Ethics, Contemporary, Social, Problems, Theories, Kant/thought, Modern, Understanding, Ideas, Century/question, Analysis/historical iken, Türk üniversitelerin ders içeriğinde sırasıyla; Philosophy, Philosophical, Knowledge, Science, Problems, Human, Theory, Philosophers, Theories, Language, Modern, Ethics, Thought, World, Mind/Political, Logic/social, Understanding, Contemporary/question, Analysis/century/historical, Kant, Ideas'dır.

Tartışma ve Sonuç

Hindistan'da eğitim felsefesi dersleri için kapsayıcı bir çalışma yapılmıştır. Nitel ve nicel analizler ile detaylandırılan çalışmada Hindistan kültüründe eğitim felsefesinde önemli olan 5 ana, 10 alt kategori belirlenerek Hindistan'daki 14 eyalette yer alan 23 üniversitenin eğitim felsefesi ders içerikleri incelemiştir. Yapılan çalışmada bazı üniversitelerde ders içeriklerinin muğlak olduğu ve kredili sistem ile kredisiz ders sistemleri arasında önemli farkların bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle içeriklerin felsefi çalışmalardan uzak olmasının, gelecekte felsefe alanında öğretmen olacak adayların eğitim kalitesinin düşük olmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Bu olumsuz durumun düzeltilmesine yönelik öneriler sunulmuştur (Gafoor, 2014, ss. 1-6).

3. kuşak üniversite ve girişimci üniversite kavramlarının yoğun tartışıldığı günümüzde, bilgi-iletişim çağında, iletişim teknolojisi ve imkânlarından yararlanarak bilginin üretilmesi ve kullanılması, yeniden üretilmesi büyük önem arz etmektedir. Küresel rekabetin baskısı ile değişen ve dönüşen üniversitelerin ve onu oluşturan bölümlerinin dünya standartlarında ders içeriğine sahip olması kaçınılmazdır. Birçok üniversitemizin dâhil olduğu Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA) ilkeleri çerçevesinde öğretim üyesi ve öğrenci hareketliliği için yükseköğretim programlarının olabildiğince ortak bir yapıya kavuşturulması beklenmektedir. Bu çalışmamız, Türk üniversitelerin, önde gelen Anglosakson üniversitelerin ders içeriği ve çeşitliliğine uygun bir felsefe programı/müfredatı oluşturduğu; Anglosakson üniversitelerin bağlı kaldığı felsefe geleneğinin Türk üniversitelerin felsefe bölümü programlarının/müfredatlarının belirlenmesinde etkili olduğu görülmektedir. Bu uygunluğun olumlu tarafı evrensel felsefe kültüründen haberdar oluşumuz; EUA'nın beklentilerini azami ölçüde karşılamış olmamız, olumsuz tarafı ise küresel ölçekte kabul gören felsefe geleneğine eklemlenmiş olmamız dolayısıyla kendimize ait bir felsefe geleneği kurmaktan uzak kalışımızdır. Bu olumsuz yön, yerel/kültürel yaşam alanlarımızla ilgili bir problem bilinci ve sorgulamadan uzak kalmamızın en temel nedeni gibi gözükmektedir.

Öte yandan AKTS gibi sistemlere dâhil olunarak yakalanmaya çalışılan uluslararası standartlar, Türk üniversitelerindeki felsefe bölümleri de dâhil bütün bölümlerin programlarında/müfredatlarında bulunan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk Dili ve Yabancı Dil gibi dersler ile farklılık göstermektedir. Aslında her devletin Milli Eğitim sisteminde ilk veya orta öğretim seviyesinde verilmesi gereken, ama alan/program haricinde üniversitede tekrar verilmemesi gereken bu derslerin AKTS gibi sistemlere dâhil olan yabancı üniversitelerde benzerleri veya ikameleri bulunmamaktadır.

Türk üniversitelerin felsefe bölümlerinin programı/müfredatı, ulaştıkları uluslararası standardı korunmalı; yerel/kültürel sorunlarımızı anlayacak, sorgulayacak ve tartışmaya açacak şekilde ilave ders ve içerikleriyle yeniden düzenlenmelidir. Bir kültür/medeniyet ve inanç ortamında yapılan felsefe, bir başka kültür/medeniyet ve inanç ortamında yapılan felsefeyi taklit etmemeli; felsefe eğitimi ortaklıklar kadar farklılıklara da dikkat çekmeli; verildiği topluma özgü farklılıklarını öne çıkarmalıdır.

Ayrıca felsefenin temelinde olup da sonradan bilim dalı olarak felsefeden ayrılan fizik ve matematik gibi alanların yurt dışındaki felsefe bölümlerinde verilmesine rağmen bizde olmaması da büyük eksikliklerdir. Çünkü felsefenin ortaya çıkışından itibaren var olan bu alanlar tabiatı, çevreyi, insanı vs. daha iyi anlamamıza ve hiç şüphesiz ki sorunlara daha mantıksal, akılcı çözümler getirmemize yarayacaktır. Zira her felsefe, 'bir şey üzerine düşünmedir.' Bunun için felsefe programlarının mutlaka bir temel bilgi/bilim ya da bilgi alanı üzerinden uygulanması gerekir. Bunun dışında yabancı ülkelerde düzenli olarak yapılan seminer uygulamalarının da bizde ivedilikle uygulanması gerekmektedir. Çünkü bu tür uygulamalar felsefenin doğasında var olan tartışma ortamını yaratacak ve bilgilerin güncellenmesini sağlayacaktır.

Toplumun her ferdi için felsefe eğitimi, bulunduğu ortamlardaki eksikliklerden yola çıkıp soru sorma ve merak duyma gibi özelliklerini besleyerek bağlantılı düşünmesine, sorgulamasına, gerekçeli düşünmesine ve demokratik, eşitlikçi, tutarlı değerler geliştirmesine katkı sağlar. Bu nedenle ilk basamağını bu araştırmada yaptığımız 'Felsefe Eğitimi'nin çok detaylı incelenmesi ve planlanması gereklidir.

Bilimle birlikte felsefe, insan aklının en anlamlı başarılarından biridir. Bilimin yönü, geleceğe dönük iken, geçmişle kurduğu köklü bağlılıkla şimdiki ve geleceği anlamlandırmaya çalışan felsefe hem geçmişle hem de gelecekle ilgilenir. Felsefe bölümlerimizin ders programı ve içerikleri bu çerçevede düzenlenmelidir. Felsefe ile kavramların tarihi derinliklerine ulaşılması oradaki düşünce yapısının günümüze aktarması çok önemlidir.

Bu çalışma kapsamında yapılan kavramsal analizler göstermiştir ki üniversitelerimizin felsefe bölümü ders isimlerinde ve içeriklerinde geçen kavramlar, Anglosakson üniversitelerinkine örtüşmektedir. Ancak bu örtüşme ölçüsünde farklılık görülemez. Elbette üniversitelerimizde mevcut felsefe bölümleri, tercih ettikleri, kullandıkları felsefi kavramlar ile kendi kültür tarihine uzanmaya uğraş vermiştir. Lakin bu girişim batı taklitçiliğinden öteye gidememiştir. Batıda her üniversite bile kendi kültüründe ve tarihi sosyal yapısındaki orijinalliğini ders isimlerinde ve içeriğinde geçen kavramlarla koruyarak gelecek nesillere aktarmayı başarmıştır. Fakat Türk üniversitelerinde yer alan felsefe bölümlerinde Türk İslam kültürüne özgü kendini tarif etmeye özgü ifadeler ya hiç yoktur ya da yok denecek kadar azdır. Yine Mevlâna, Yunus Emre, Yusuf Has Hacıp ve İbn-i Haldun gibi büyük düşünürlerin ne kendileri ne de ürettikleri/oluşturdukları kavramları Felsefe bölümlerinin ders içeriklerinde bulunmaktadır. Bu, felsefe bölümlerimizin çok önemli fırsatlara sahip oldukları halde, ders programı ve ders içeriklerinin tekrar ve taklitçi olduğunu; kendilerine özgü bir farklılaşmayı başaramadıklarını göstermektedir.

Toplumların yeniden inşası, tarih, kültür ve medeniyet bilinci ile olur. Bu bilinç kavramlar ile oluşur ve gelecek nesillere aktarılır. Kavramlar kültürün ve felsefenin temel taşıdır. Kültür, medeniyet, sanat, inanç için olduğu gibi felsefe için de kendi

ürettikleri kavramları ile bağı kesilen toplumlar, kavramlarını aldıkları toplumların kültür, medeniyet, sanat, inanç ve felsefe kavramlarıyla düşünmek zorunda kalırlar. Bu bir toplumun kendine yabancılaşmasının ilk adımını oluşturur. Kendine yabancılaşan, kökleriyle bağları koparılmış bir toplumun geleceğe saçaklanması mümkün değildir.

Düşünme, kavramlarla olurken, zengin felsefe zengin kavramlarla yapılır. Kökünden koparılan felsefe susuz kalan bir çiçeğe benzer. Yeterli su verilmez ise çok kısa sürede ölür. Bu nedenle Türk felsefecileri önce kendi gerçeklikleri ile yani tarihleri ile, kültür ve medeniyet tarihi, sanat tarihi, inanç tarihi ile yüzleşmek, oradaki kavramları ders programlarına ve içeriklerine taşımak zorundadır. Aksi takdirde kendini bile tekrar etmekten uzak, taklit ettiklerinin taklit olduğunu anlayamayacak düzeyde yabancılaşmış; milli ve yerli olana yabancı ve duyarsız bir hale gelirler. Bu günkü durumun tem olarak ne düzeyde olduğunu söyleyebilmek ayrı bir çalışmanın konusudur. Ancak günümüzde hangi düzeyde olursak olalım, yukarıdaki tespitler çerçevesinde bir düzenleme yapılmaz ise durumumuzun her geçen gün kötüye gideceği kesindir. Aynı hassasiyet felsefe dışındaki her alan için de gösterilmelidir. Bu konulara duyarsız kalmanın topluma maliyeti çok ağır olur.

Kendi kavramlarıyla düşünmeyenlerin ürettikleri düşünce kendilerine ait değildir. Her insan ve dahi her toplum kavramsal birikimleri kadar düşünür ve düşünce üretebilir. Bir toplumun kendine özgü düşünme üretebildiği bu kavramsal çerçeveye ‘kamus’ diyoruz. Cemil Meriç’inde dediği gibi:

“Kamus, bir milletin hafızası, yani kendisi; heyecanıyla, hassasiyetiyle, şuuruyla. Kamusa uzanan el namusa uzanmıştır. Her mukaddesi yıkan Fransız İhtilali, tek mukaddese saygı göstermiş: kamusa. Eski sözlüğe kıvılcık bir külah geçirdiğini söyleyen Hugo, tek kelime uydurmamış; sembolizm’in üç silâhşoru de öyle. Ama kullandıkları her kelime yeni. Heyhat! Batı’da cinnet bile terbiyeli.” (Meriç, 2017 s. 88)

Kısacası kendi ‘kamusu’nu kullanmayan/kullanamayan bir toplumun felsefesinin gelişmesi mümkün değildir.

Yukarıdaki kıyaslama tabloları ve değerlendirmeler de göstermektedir ki, üniversitelerimizde verilen dersler ve ders içerikleri, yabancı üniversitelerin dersleri ve ders içeriklerinin tekrarıdır. Felsefe, kavramlar üretmektir. Kendi kavramlarını üretemeyenler felsefe yapamazlar. Oysa felsefe anlama ve açıklama çabasının vaz geçilmez bir aracıdır: en az bilim kadar ihtiyaç duyulan bir araçtır. Kendi kavramlarını üretemeyen toplumlar, başka toplumlarda üretilmiş kavramlarla iş görürler; bu tekrar ve taklittir. Tekrar ve taklit, toplumların “kendi(leri)-olma” imkânını ortadan kaldırır, öz bilinç oluşumuna da imkân vermez. Tekrar ve taklit, öz bilinci yok eden bir girdaptır.

Bu girdaptan çıkmanın yolu, eğitim programlarımızda bir taraftan evrensel standartları yakalarken, öte taraftan kendi gerçeklerimizden hareket etmemiz gerekiyor. Bu gereklilik sosyal bilimler alanında çok daha gerekli ve önceliklidir.

Öneriler

Günümüzde kararlar veriye dayalı olarak verilmektedir. Bu anlamda büyük veriye dayalı kararların giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Eğitim alanında özellikle üst düzey karar vericilerin büyük veriye dayalı kararlar alması verilen kararların isabetli olması açısından büyük önem arz etmektedir.

Summary

Introduction: The importance of the concepts such as freedom, justice, equality, friendship and virtue etc. were corrupted in today's world. Of course, the philosophy education cannot resolve all problems of the world in a short time, but it is obvious that it will find a solution in long term. What kind of syllabus should be in the philosophy education so, it provides peace of mind in today's world that has all chronic problems? Or which education or syllabus should be used in order to raise great philosophers like in the past? The purpose of this study is to propose an appropriate syllabus of philosophy education by comparing course content of the Turkish universities with the best Anglo- Saxon universities in the world by using "Philosophy Gourmet Report" (Brogaard & Leiter, 2016).

The reason of the choosing "Philosophy Gourmet Report" is that this report has some criterion for comparison which determined by more than 300 academicians who work in the best universities coming from an Anglo-Saxon tradition in the world.

According to this criterion, the best 50 philosophy departments in the universities leading the world and who teach philosophy in English were determined for this analysis. The course content of the philosophy departments in universities which comes from Anglo-Saxon tradition and the Turkish universities is included in this analysis. In this manner, a hundred course contents in total including 52 Anglo-Saxons and 48 Turkish universities were compared in the scope of this study.

Method: The study forms the methods of data mining techniques which includes text mining. In this study, the contribution to development a world-class course content is aimed in order to improve the education quality in the philosophy departments. The primary purpose of this study is to benefit from collective intelligence of the scientists who work for this subject in the best universities of the world. The contribution of this study is to create a frame that defines philosophy syllabus by finding out the current situation in Turkey.

The scope of this study is limited to only content of the lectures. If the number of publication and doctorate students' information will be considered, then data about them must be accessible online. Because, the collecting that kind of data is difficult, in this study analysis is based on only the course content of the lectures that are easily accessible.

Research is made by comparing syllabus that are published on the universities' own web sites or other related websites. It is obvious that more quality results can be obtained if infrastructure and superstructure of the philosophy departments are considered in this study. Conclusion was approached starting from the lectures' names in the philosophy departments in this study.

Findings, Discussion and Results: Using and reproducing information it for IT societies is very important in nowadays when the concepts such as 3rd generation and entrepreneur universities are discussed intensively. Changed and transformed universities by global competition and their departments that composed the universities must have world quality curriculum.

According to cluster analysis, Turkish universities generated suitable syllabus to the course content of the Anglo-Saxon universities, also it was understood that the philosophy tradition of Anglo-Saxon universities is affected on Turkish universities for designing philosophy department curriculum. The positive side of this relevance is to be aware of the universal philosophy culture and negative side of it is not to judge local/cultural problems in a philosophy frame.

On the other side, international standards which were tried to maintained by joining ECTS system are corrupted by lectures such as ‘Ataturk’s Principles and Revolution History, ‘Turkish Language’ and ‘Foreign Language’ which are included in syllabus of all Turkish universities’ departments including philosophy. These lectures remove the Turkish universities from world standards. These lectures should be thought in primary or secondary schools and they should not be included in curriculum of universities. There are not equivalent or substitutes of these lessons in foreign universities involved in the system such as ECTS. If these lectures must be included in the education, then they should have suitable contents related the fields that are taught. The syllabus of philosophy departments in Turkish universities should be arranged in a structure which pays attention and brings forward the local/cultural problems.

Kaynaklar

- Agrawal, R., Imieliński, T., & Swami, A. (1993). Mining association rules between sets of items in large databases. *SIGMOD '93 Proceedings of the 1993 ACM SIGMOD international conference on Management of data* (s. 207-216). Washington, D.C: ACM Press.
- Akçetin Çalışkan, N., Çevikbaş, S., Akçetin, E., & Çelik, U. (2016). Which courses should form part of the syllabus for philosophy departments? A comparison of turkish universities with anglo-saxon universities. In R. Efe, E. Zuzanska-Żyśko, M. Arslan, & H. Yaldir (Eds.), *Current topics in social sciences*. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Brogaard, B., & Leiter, B. (2016, 06 29). *A ranking of graduate programs in philosophy in the english-speaking world*. The Philosophical Gourmet Report: <http://www.philosophicalgourmet.com/> adresinden alındı
- Brown, M. S. (2014). *Data mining for dummies*. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
- Carpenter, D. A., & Agrawal, V. K. (2006). Why, when and what to outsource. In *Outsourcing management information systems* (pp. 17-42). Hershey: Idea Group Publishing.
- Cope, R. G. (1986). *Management Information Systems*. Association for the Study of Higher Education.
- Dahlman, C. J., Zeng, D. Z., & Wang, S. (2007). *Enhancing China's competitiveness through lifelong learning*. Washington: The World Bank Institute.
- Drake, T. A. (2011). US Comparative and international graduate programs: An overview of programmatic size, relevance, philosophy, and methodology. *Peabody Journal of Education*, 86(2), 189-210.
- Gafoor, K. A. (2014). *Impact of curricular reforms on educational philosophy courses in M.ED programmes*. Puducherry: School of Education, Pondicherry University.
- Gan, X.-h. (2010). Discussion on development trend of chinese enterprises information system. In W. W. Song, S. Xu, C. Wan, Y. Zhong, W. Wojtkowski, G. Wojtkowski, & H. Linger (Ed.), *Information systems development: Asian experiences* (pp. 77-83). New York: Springer Science & Business Media.
- Güngör, E., Yurtay, N., & Yurtay, Y. (2013). *Apriori algoritması ile teknik seçmeli ders seçim analizi* (ss. 122-127). Konya: UZEM 2013 Ulusal Uzaktan Eğitim ve Teknolojileri Sempozyumu.
- Han, J., Pei, J., & Yin, Y. (2000). *Mining frequent patterns without candidate generation*. SIGMOD '00 Proceedings of the 2000 ACM SIGMOD International Conference on Management of Data. (s. 1-12). New York: ACM Press.
- IAPC. (2016). *What is "philosophy for children"? the college of education and human services*. 06 30, 2016 tarihinde Institute for the Advancement of Philosophy for Children () : <http://www.montclair.edu/cehs/academics/centers-and-institutes/iapc/what-is/> adresinden alındı
- Jawadekar, W. S. (2009). *Management information systems text & cases a digital firm perspective*. Pune: Tata McGraw-Hill Education.

- King, C. (2015). The Need for an international geoscience school syllabus: Its development and publication. *Science Education International*, 26(4), 420-438.
- Lee, P., & Mierswa, I. (2016). *Rapidminer*. Şubat 29, 2016 tarihinde RapidMiner Open Source Predictive Analytics Platform: <https://rapidminer.com/> adresinden alındı
- Lee, P., & Mierswa, I. (2018). *Rapidminer*: RapidMiner open source predictive analytics platform. Boston. <https://rapidminer.com> adresinden alındı
- Longworth, N., & Davies, K. W. (2014). *Lifelong learning*. New York: Routledge Press.
- Di Masi, D., & Santi, M. (2016). Learning democratic thinking: a curriculum to philosophy for children as citizens. *Journal of Curriculum Studies*, 48(1), 136-150.
- Meriç, C. (2017). *Bu ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Murris, K. (2016). The philosophy for children curriculum: Resisting 'teacher proof' texts and the formation of the ideal philosopher child. *Studies in Philosophy and Education*, 35(1), 63-78.
- P4CNZ. (2016). *Philosophy for Children NZ*. 06 30, 2016 tarihinde NZ Curriculum: <http://www.p4c.org.nz/new-zealand-curriculum/> adresinden alındı
- PEACE. (2016). *The International Council of Philosophical Inquiry with Children*. 06 30, 2016 tarihinde Philosophical Enquiry Advancing Cosmopolitan Education: <http://icpic.org/european-peace-project-find-out-about-it/> adresinden alındı
- Splettstoesser, D. (2013). Development decision centers- a strategy to improve development decision-making. D. V. B. Glasson (Ed.) içinde, *Information systems and technology in the international office of the future* (pp. 299-315). Dordrecht: Springer Science+Business Media.
- Tremblay, K., Lalancette, D., & Roseveare, D. (2012). *Assessment Of Higher Education Learning Outcomes Feasibility Study Report Volume 1*. Paris : OECD.
- Tremblay, K., Lalancette, D., & Roseveare, D. (2012). *Assessment Of Higher Education Learning Outcomes Feasibility Study Report Volume I*. Paris: OECD.
- Wang, S., & Wang, H. (2014). Redesigning the information systems analysis and design course: Curriculum renewal. *Journal of Computer Information Systems*, 55(1), 30-39.
- Whittle, S. (2015). Philosophy in schools: a Catholic school perspective. *Journal of Philosophy of Education*, 49(4), 590-606.

İnternet Kaynakları

Angolasakson Üniversiteler:

Discover the world's top universities that specialise in Philosophy with the QS World University Rankings by Subject 2017. <https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2017/philosophy> Date of access: 21.12.2017

Philosophy Course Content, <https://philosophy.fas.harvard.edu/ay-2017-18-courses> Date of access: 21.12.2017

Philosophy Course Content, <https://philosophy.princeton.edu/undergraduate/course-descriptions> Date of access: 21.12.2017

Philosophy Course Content, <https://philosophy.stanford.edu/courses/search> Date of access: 21.12.2017

Philosophy Course Content, <http://www.fas.nus.edu.sg/philo/modulesundergrad.html> Date of access: 21.12.2017

Philosophy Course Content, <https://philosophy.yale.edu/undergraduate/undergraduate-courses-2017-2018> Date of access: 21.12.2017

Philosophy Gourment Report, <http://www.philosophicalgourmet.com/overall.asp> Date of access: 01.06.2016

Philosophy Course Content, <http://philosophy.fas.nyu.edu/page/courses> Date of access: 02.06.2016

Philosophy Course Content, <http://philosophy.princeton.edu/> Date of access: 02.06.2019

Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.rutgers.edu/undergraduateprogram/major/minor> Date of access: 01.06.2016

Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.ox.ac.uk/lectures> Date of access: 01.06.2016

Philosophy Course Content, https://www.lsa.umich.edu/cg/cg_results.aspx?termArray=w_16_2070&cgtype=ug&cgtype=gr&show=20&department=PPE&department=PHIL&iPageNum=1 Date of access: 02.06.2016

Philosophy Course Content, <http://philosophy.yale.edu/graduateprogram/graduatecourses-2015-2016> Date of access: 02.06.2016

Philosophy Course Content, <http://philosophy.fas.harvard.edu/courses-overview> Date of access: 01.06.2016

Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.pitt.edu/graduate/courses-fall-2013> Date of access: 01.06.2016

Philosophy Course Content, https://philosophy.stanford.edu/courses/search?combine=&field_subfield_tid=All&field_s_course_term_value=All&field_s_course_section_year_value=All&field_s_course_instructor_value Date of access : 02.06.2016

Philosophy Course Content, <http://philosophy.columbia.edu/content/2015-2016> Date of access: 02.06.2016

- Philosophy Course Content, <https://dornsife.usc.edu/phil/courses/> Date of access: 01.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://guide.berkeley.edu/courses/philos/> Date of access: 01.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.ucla.edu/courses.html> Date of access: 02.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://undergraduate.philosophy.utoronto.ca/courses/> Date of access: 02.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://web.mit.edu/philosophy/undergraduate.html> Date of access: 03.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://philosophy.unc.edu/undergraduate/undergraduatecourses/> Date of access: 03.06.2016
- Philosophy Course Content, https://home.cunyfirst.cuny.edu/psp/cnyepprd/GUEST/HRMS/c/COMMUNITY_ACCESS.SSS_BROWSE_CATLG.GBL?FolderPath=PORTAL_ROOT_OBJECT.HC_SSS_BROWSE_CATLG_GBL4&%2520IsFolder=false&IgnoreParamTempl=FolderPath%252cIsFolder Date of access: 04.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.phil.cam.ac.uk/prospstudents/prospugradprospectus> Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://philosophy.cornell.edu/courses/index.cfm> Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://philosophy.nd.edu/courses/undergraduatecourselistings/> Date of access: 01.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://liberalarts.utexas.edu/philosophy/courses/index.php> Date of access: 03.06.2016
- Philosophy Course Content, <https://www.brown.edu/academics/philosophy/courses> Date of access: 03.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://philrssi.anu.edu.au/undergraduate-program/courses> Date of access: 04.06.2016
- Philosophy Course Content, <https://classes.uchicago.edu/searchEvaluations.php?EvalSearchType=option-dept-search&Department=PHIL&AcademicYear=2016&CourseDepartment=&CourseNumber=&InstructorLastName=&advancedSearch=SEARCH> Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, http://philosophy.wisc.edu/courses/current_upcoming.php Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://philosophy.ucsd.edu/courses/archive.html#20142015> Date of access: 01.06.2016
- Philosophy Course Content, http://courses.globaled.duke.edu/courses?field_department_tid=161&field_country

[tid=All&field_program_tid=All&field_credit_type_tid=All&field_term_tid=All&page=5](#) Date of Access: 03.06.2016

- Philosophy Course Content, <https://www.standrews.ac.uk/philosophy/current/ugrad/honoursmodules/> Date of access: 03.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.indiana.edu/undergraduate/courses.shtml> Date of access: 04.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.indiana.edu/undergraduate/courses.shtml> Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.umd.edu/courses> Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.colorado.edu/philosophy/academics/undergraduate/courses> Date of access: 01.06.2016
- Philosophy Course Content, <https://www.ucl.ac.uk/philosophy/prospectivestudents/undergraduate/philosophy-ba> Date of access: 03.06.2018
- Philosophy Course Content, <http://www.philosophy.northwestern.edu/undergraduate/courses.html> Date of access: 03.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.umass.edu/philosophy/courses/undergraduate/past/F01.htm> Date of access: 04.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.lse.ac.uk/philosophy/bsc-courses/> Date of access: 06.06.2016
- Philosophy Course Content, http://philosophy.ucr.edu/wp-content/uploads/2013/05/Philosophy-Course-Listing_Catalog.pdf Date of access: 06.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://philosophy.osu.edu/undergraduate-courses#Autumn> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.kcl.ac.uk/study/undergraduate/courses/philosophy-ba.aspx> Date of access: 08.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://philosophy.artsci.wustl.edu/syllabi> Date of access: 09.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.humanities.uci.edu/philosophy/undergraduate/courses.php> Date of access: 10.06.2016
- Philosophy Course Content, http://www.philosophy.ed.ac.uk/phil_students/undergraduate/course_guides.php Date of access: 06.06.2016

- Philosophy *Course* Content, <http://www.as.miami.edu/phi/undergraduate/courses/> Date of access: 06.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://philosophy.sas.upenn.edu/courses> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <https://sydney.edu.au/arts/philosophy/undergrad/index.shtml> Date of access: 08.06.2016
- Philosophy *Course* Content, http://philosophy.virginia.edu/courses?field_semester_year_offered_value=Summer+2016 Date of access: 09.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://philosophy.georgetown.edu/courses/ug/firstphil> Date of access: 10.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://philosophy.uconn.edu/philosophy-at-uconn/> Date of access: 06.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://www.uwo.ca/philosophy/undergraduate/courses/index.html> Date of access: 06.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://courses.leeds.ac.uk/coursesearch?query=Philosophy&type=UG> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://philosophy.ubc.ca/undergraduate/courses/> Date of access: 08.06.2016
- Philosophy *Course* Content, http://philosophy.syr.edu/PHIL_UndergraduateStudies.html Date of access: 09.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://www.birmingham.ac.uk/undergraduate/courses/phil/philosophy.aspx?OpenSection=FeesAndFunding#CourseDetailsTab> Date of access: 10.06.2016

Türk Üniversiteler:

- Philosophy *Course* Content, <http://ects.adu.edu.tr/programdetay.asp?bid=3917#> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <https://obs.aku.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0668377003660633342366903221631101322283627635485378053222432240> Date of access: 08.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://dersbilgipaketi.akdeniz.edu.tr/enus/Program/Browse/334/238> Date of access: 09.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://obs.aksaray.edu.tr/oibs/bologna/dersler.aspx> Date of access: 10.06.2016
- Philosophy *Course* Content, <http://abp.anadolu.edu.tr/en/program/dersler/142/13> Date of access: 06.06.2016

- Philosophy Course Content, http://www.dtcf.ankara.edu.tr/?page_id=1581 Date of access: 06.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://ubys.bartın.edu.tr/AIS/OutcomeBasedLearning/Home/Index?id=328> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content, http://www.boun.edu.tr/en_US/Content/Academic/Undergraduate_Catalogue/Faculty_of_Arts_and_Sciences/DepartmentofPhilosophy Date of access: 08.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/bolum.php?cubid=z8Tg4tTp19Toyemyj5qcx9vl0uH Z3Nlnpoc=&Dil=EN&bolumkodu=311400176&b=4> Date of access: 09.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://bbs.karatekin.edu.tr/derskatalog.aspx?bkod=01&fkod=06> Date of access: 10.06.2016
- Philosophy Course Content <http://obs.dicle.edu.tr/oibs/bologna/dersler.aspx> Date of access: 06.06.2016
- Philosophy Course Content <http://www.deu.edu.tr/derskatalog/20152016/eng/bolum9607eng.html> Date of access: 06.06.2016
- Philosophy Course Content <https://ebys.ege.edu.tr/ogrenci/ebp/organizasyon.aspx?kultur=enUS&Mod=1&ustbirim=7&birim=6&altbirim=1&program=2700&organizasyonId=105&mufredatTurId=932001#Anchor3> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content <http://dbp.erciyes.edu.tr/Program/P3.aspx> Date of access: 08.06.2016
- Philosophy Course Content <http://edebiyat.erzurum.edu.tr/Menu/412/lisansprogrami?lang=en> Date of access: 09.06.2016
- Philosophy Course Content <http://ects.gsu.edu.tr/program/19> Date of access: 10.06.2016
- Philosophy Course Content http://gbp.gazi.edu.tr/htmlProgramHakkinda.php?dr=0&lang=1&baslik=1&FK=33&BK=90&ders_kodu=&sirali=0&fakulte=EDEB%DDYAT+FAK%DCLTES%DD&fakulte_en=FACULTY+OF+ARTS&bolum=FELSEFE&bolum_en=PHILOSOPHY&ac=17 Date of access: 06.06.2016
- Philosophy Course Content http://www.gantep.edu.tr/ab/dersler.php?bolum=300&bolum_id=20255966 Date of access: 06.06.2016
- Philosophy Course Content <http://obs.gumushane.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=0995377003660637798333453332434404389123836835485389203111231120> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content http://akts.hacettepe.edu.tr/program_yeterlilik_detay.php?prg_ref=PRGRAM_00

- Philosophy Course Content, <https://ebs.pau.edu.tr/bilgigoster/Program.aspx?lng=2&dzy=3&br=18&bl=36&pr=37&dm=3#dersPlanAKTS> Date of access: 09.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.ebs.sakarya.edu.tr/?upage=fak&page=bol&f=47&b=939&ch=1&yil=2015&lang=en&cpage=dersproglisk> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://akts.sdu.edu.tr/V2/Pages/ShowProgrammeDetails.aspx?BolumKodu=1309&BirimKodu=13> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://yeni.tunceli.edu.tr/birimler/akademik/fakulteler/edebiyat/bolumler/felsefe/Pages/Ders%20Kredileri.aspx> Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://bilgipaketi.uludag.edu.tr/Programlar/DetayENG/232?AyID=23> Date of access: 14.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://sis.uskudar.edu.tr/oibs/bologna/start.aspx?gkm=076433300344043557037805311083110137798229234388344603889637840> Date of access: 13.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://www.yeditepe.edu.tr/dinamik/bolum.dot?isim=philosophy&catIsim=curriculum> Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content, http://www.ybu.edu.tr/insanvetoplum/felsefe/custom_page318-lisans.html Date of access: 07.06.2016
- Philosophy Course Content, <http://bologna.yyu.edu.tr/birimpage.php?islem=pcders&birimid=2&altbirimid=236> Date of access: 05.06.2016
- Philosophy Course Content, <https://cssh.ku.edu.tr/en/academics/philosophy/courses/> Date of access: 21.12.2017
- Philosophy Course Content, http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/LisansKatalogu/FenEdebiyatFakultesi/Felsefe_Bolumu Date of access: 21.12.2017
- Philosophy Course Content, <http://phil.ibnhaldun.edu.tr/en/undergraduate/coursecontents/> Date of access: 21.12.2017
- Philosophy Course Content, <http://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1109&yil=2017> Date of access: 21.12.2017
- Philosophy Course Content, <http://ects.mu.edu.tr/en/program/350> Date of access: 21.12.2017

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0). For further information, you can refer to <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>